

SADRŽAJ

Uvod

HASAN OD BASRE

*Preobraćenje Hasana od Basre
Hasan od Basre i Abu Amr
Hasan od Basre i poštovalac vatre*

MALIK IBN DINAR

*Kako je Maliki Dinar dobio to ime i njegovo pokajanje
Malik i njegov razuzdani komšija
Malik i njegovo uzdržavanje*

HABIB EL-ADAMI

*Istorija života Habiba Persijskog
Habibova čuda*

RABIJA EL-ADAVIJA

*Rabija, njeno rođenje i mladi dani
Anegdote o Rabiji
Rabijine molitve*

EL-FUZEIL IBN IJAZ

*Fuzeil drumski razbojnik i kako se pokajao
Fuzeil i Harun el-Rašid
Anegdote o Fuzeilu*

IBRAHIM IBN ADAM

*Legenda o Ibrahimu ibn Adamu
Ibrahim ibn Adam odlazi u Meku
Ibrahima u Meki posećuje njegov sin
Anegdote o Ibrahimu ibn Adamu*

BEŠR IBN EL-HARET

*Preobraćenje Bešra Bosonogog
Anegdote o Bešru*

DU 'L-NUN EL-MESRI

*Du 'l-Nun Egipćanin i kako se preobratio
Du 'l-Nun je uhapšen i odveden u Bagdad
Du 'l-Nun i pobožni sledbenik
Anegdote o Du 'l-Nunu*

ABU JAZID EL-BESTAMI

*Abu Jazidi Bestami: rođenje i mlade godine
Uzlaženje Abua Jazida
Abu Jazid i Jahjaji Muad
Abu Jazid i njegov sledbenik
Anegdote o Abuu Jazidu*

ABD ALAH IBN EL-MUBARAK

*Preobraćenje Abda Alahija Mubaraka
Abd Alahi Mubarak i Ali ibn el-Muafak
Abd Alahi Mubarak i njegova slava*

SOFJAN EL-TAURI

Sofjani Tauri i kalifi
Anegdote o Sofjaniju Tauriju

ŠAKIK OD BALKA

Karijera Šakikija Balkija
Šakiki Balki pred Harunom el-Rašidom

DAVUD EL-TAI

Nemaština Davuda Taija
Anegdote o Davudu

EL-MUAZEBI

Isposništvo Haretija Muazebija

AHMED IBN HARB

Ahmedi Harb i Zoroastrijanac
Ahmedi Harb i Ahmed Trgovac
Ahmedi Harb i njegov sin

HATIM EL-ASAM

Anegdote o Hatimu Gluvom

SAL IBN ABD ALAH EL-TOSTARI

Mladi dani Sala ibn Abda el-Tostarija

Anegdote o Salu

MARUF EL-KARKI

Kako se Marufi Karki opredelio za islam
Anegdote o Marufu

SARI EL-SAKATI

Karijera Sarija Sakatija
Sari i dvoranin
Anegdote o Sariju

AHMED IBN KAZRUJA

Ahmedi Kazruja i njegova žena
Ahmedi Kazruja se rve sa svojom dušom
Anegdote o Ahmediju Kazruji

JAHJA IBN MUAD

Jahjaji Muadi Razi i njegov dug
Jahjaji Muadi Razi i njegov brat

ŠAH IBN ŠOĐA

Šahi Šođaji Kermani i njegova deca

JUSUF IBN EL-HUSEIN

Preobraćenje Jusufa ibna el-Huseinija Razija
Jusuf ibn el-Husein i Ibrahimski Kauvas
Jusuf ibn el-Husein i služavka

ABU HAFIZ EL-HADAD

*Kako je Abu Hafizi Hadad bio preobraćen
Abu Hafizi Hadad i Đunaid
Abu Hafiz i Šebli*

ABU 'L-KASIM EL-ĐUNAID

*Mladi dani Đunaidija Bagdadskog
Đunaid stavljen na probu
Đunaid propoveda
Anegdote o Đunaidu
Đunaidova smrt*

AMIR IBN OTMAN

*Amir ibn Otmani Maki i Knjiga Blaga
Amir ibn Otman govori o ljubavi
Amir ibn Otman piše Đunaidu*

ABU SAID EL-KARAZ

Doktrina Abua Saidija Karaza

ABU 'L-HUSEIN EL-NURI

*Samo-disciplina Abua 'l-Huseinija Nurija
Nuri pred kalifom
Anegdote o Nuriju*

ABU OTMAN EL-HIRI

*Obrazovanje Abua Otmanija Hirija
Anegdote o Abuu Otmanu*

IBN ATA

*Anegdote o Ibnu Ati
Zašto je Ibn Ata prokleo Alija ibna Isu*

SOMNUN

*Povest o Somnunu Zaljubljenom
Somnun i Golem Kalil*

EL-TERMEDI

*Obuka Hakimija Termedija
Anegdote o Termediju*

KAIR EL-NASADŽ

Povest o Kairiju Nasadžu

ABU BEKR EL-KATANI

Pobožnost Abua Bekrija Katanija

IBN KAFIF

*Asketizam Ibna Kafifa
Ibn Kafif i njegove žene*

Anegdote o Ibnu Kafifu

EL-HALADŽ

Haladžova lutanja

Haladžovo stradanje

IBRAHIM EL-KAUVAS

Ibrahimi Kauvas u pustinji

EL-ŠEBLI

Šeblijev zov

Anegdote o Šebliju

Šeblijeva smrt

Bibliografija

UVOD

Farid el-Din Atar, autor knjige ovde prezentovane u skraćenom prevodu, cenjen je kao jedan od najvećih persijskih pesnika; njegova veličina i važnost kao literarnog genija uvećavaju se sa daljim istraživanjem njegovih književnih dela, koja su još uvek daleko od toga da budu potpuno istražena, premda je u poslednje vreme postignut značajan napredak u njihovom objavljivanju. Postojanje brojnih studija o Ataru vrednih zapažanja, uvrštenih u bibliografiju na kraju ove knjige, oslobađa uvodničara

nužde da se upušta u opširne detalje o revnosno predstavljenim pojedinostima njegovog života i stvaralaštva. Ovde će biti dovoljno da konstatujemo da je po svoj prilici umro između 1220. i 1230. godine, u poodmaklom životnom dobu, verovatno od ruku mongolskih osvajača Persije; tradicionalna procena da se rodio 1119., a da je ubijen tačno 1230. danas je uopšte uzevši odbačena. Od brojnih epova i idila koje su pripisivane Ataru, za devet njih se možda može prihvatiti da su autentične. Među njima je najčuvenija *Mantek el-tair*, ta prefinjena i prekrasna alegorija o napredovanju duše prema Bogu, bliska (mada još uvek nedovoljno) engleskim čitateljima preko sažete *Ptičje skupštine* Edvarda Ficdžeralda.

Počeci sufizma

Sufizam je naziv dat mističnom pokretu unutar Islama; Sufi je Musliman koji se posvetio traganju za mističnim sjedinjenjem sa svojim Tvorcem. Taj naziv je izvorno arapski, i potiče od reči *suf* što znači 'vuna'; Sufiji su se razlikovali od svoje okoline po tome što su, u vreme kada su svila i kadifa bile moda bogataša i svetovnjaka, nosili odeću od grube vunene tkanine, što je simbolizovalo njihovo napuštanje svetovnih vrednosti i užasavanje od fizičkih udobnosti.

Mistička svesnost svakako je bila prisutna u stavu Proroka Muhameda prema Alahu, i 'mistično' je potpuno prikladan pridev da opiše mnoge njegove doživljaje natprirodnog Prisustva koje je preko njega donelo novu poruku čovečanstvu. Kuran, knjiga Allahovih otkrovenja Muhamedu, sadrži brojne odlomke mističnog karaktera, koje su Sufiji žudno prigrabili da podupru svoje sopstvene zahteve za ličnim opštenjem sa Bogom.

A kada te Moje sluge ispituju o Meni –
blizu sam da odgovorim na zov dozivača, kad Mene doziva;

**i neka Mi se stoga odazivaju,
i neka veruju u Mene:
sve će im tada polaziti od ruke.**

Sura 2: 182

**Mi smo dakako stvorili čoveka;
i znamo šta njegova duša šapuće u njemu,
i bliži smo mu od vratne žile.**

Sura 50: 51

**Sve što se na ovoj zemlji nalazi propada i umire,
pa ipak se povinuje Liku tvog Gospoda, veličanstvenom,
velelepnom.**

Sura 55: 26

**Jedno stvaralačko objašnjenje uzeto je da uputi na nad-večni
savez između Boga i čoveka, čije ponovno stavljanje na snagu je
postalo revnosno stremljenje entuzijastičnog Sufija.**

**A tada tvoj Gospod oduze od dece Adamove,
od njihovih slabina, njihovog potomstva,
i rekavši: "Nisam li ja vaš Gospod?",
navede ih da svečano izjave dodirujući se: "Da, svečano
potvrđujemo."**

Sura 7: 171

**Isposnički izgled i praksa, ta nezamenljiva priprema za mistično
opštenje, bili su karakteristični kako za život samog Muhameda,
tako i za mnoge od njegovih ranih sledbenika. Čak i kada su brzo
širenje islama i iznenađujuća vojna osvajanja susednih drevnih
kraljevstava doneli nesanjana bogatstva u narodne blagajne,
nemali broj vodećih ljudi u novoj državnoj zajednici odoleo je svim
iskušenjima i izabrao surov život divljine, a njihov primer je bio**

visoko cenjen i oponašan od mnoštva onih nižega ranga. I pored toga, kako je vreme prolazilo i islam bivao učinjen sve svetovnijim, što je bilo posledica daljih osvajanja i naglog povećanja komplikacija u vođenju države, prvobitni asketski impuls naginjao je ka tome da bude preplavljen bujicom svetovnih zaokupljenosti.

Krajem osmog veka, pobožni Muslimani koji su ostali lojalni, kroz sve nevolje i iskušenja, uzvišenim idealima otaca, počeli su da se organizuju u male grupe radi uzajamne podrške i težnje ka zajedničkim ciljevima; ti muškarci i žene (jer, među njima je bilo i žena istoga duha), izabravši istupanje iz trke za svetovnom dobiti i uspehom, počeli su da se oblače u vunu kako bi obznanili svoje drugačije životno nastrojenje i zbog toga su dobili nadimak Sufiji. Ovi kružoci posvećenika, kao i mnogi izdvojeni pustinjaci, pojavili su se istovremeno u različitim delovima muslimanskog carstva; događaji iz njihovih života i njihovi govori i razgovori, poput onih s kojima ćemo se upoznati na narednim stranicama, sačinjavaju islamsku hagiografiju. Čvrsta tradicija povezuje razvoj ovog pokreta sa Prorokom preko njegovog zeta Alija ibna Abija Taleba, četvrtog kalifa čija je abdikacija dovela do najvećeg raskola u istorije ove veroispovesti, odnosno do razdvajanja na sunite i šiite. Prema ovom tumačenju, Prorok je Alija, kada ga je inicirao u ezoteričke misterije, odenuo u plašt ili *kergu*, prenevši mu time nebesku mudrost koja prevazilazi svako ustanovljeno znanje. Ali je potom isto tako odevao svoje vlastite posvećenike, i preko njih su *selsele* ili nizovi pripadnosti prenosili skriveni nauk o mističnoj istini na naredne generacije. Druga istaknuta osoba, po nekim tumačenjima ranog sufizma, je persijski obraćenik Salman, za kojeg se tvrdi da je učestvovao u velikoj opsadi Medine. Ukoliko se ovoj legendi uopšte može verovati, Salman bi svakako bio prvi persijski Musliman koji je postao Sufi; on je bio preteča velikog mnoštva persijskih Sufija.

Sufizam i Persija

Gradovi Basra, Kufa, Damask, Kairo, Bagdad, zajedno sa pustinjanskim prostranstvima Arabije, Sinaja i Mesopotamije, ističu se kao žarišta u kojima se sufi-pokret učvrstio i napredovao. Istovremeno je 'škola' misticizma izvanredne vitalnosti i uticaja nastala u udaljenoj provinciji Korasanu, mostu između Srednjeg i Dalekog Istoka. Prva polu-istorijska ličnost u galeriji persijskih svetaca je Ibrahim ibn Adam, "Princ od Balka", čije preobraćenje u mistični život nije bilo nepodesno poređeno sa legendom o Gautami Budi. U vezi sa ovim možemo napomenuti i da je u pred-muslimanskim vremenima Balk bio središte velike budističke zajednice, a ruševine masivnog budističkog manastira stajale su još vekovima nakon dolaska Islama. Ibrahim je putovao iz Balka u Siriju u potrazi za 'čestitim radom' i smatra se da je poginuo u pomorskoj bitci protiv Vizantije oko 780.godine; ostvario je lične kontakte sa mnogim Sufijima iz Sirije i Iraka.

Koliko god da je primer Ibrahima ibna Adama možda bio osobit i zanosan, uskoro je bio zasenjen pojavljivanjem u Korasanu prvorazrednog mističkog genija, Abua Jazida od Bestama, koji je umro oko 875.godine. Njegova zabeležena dela i izreke ("Slava Meni!", klicao je nezaboravno u žaru mistične ekstaze) pokazuju ga kao čoveka apsolutne duhovnosti, koji je dugotrajnim isposništvom i meditacijom dostigao stanje pokoravajuće svesnosti o nestajanju njegove ljudske individualnosti u Individualnosti Boga; opširan i živopisan prikaz njegovog "penjanja od jedinstvenog do Jedinog", psihičko putovanje izvršeno pomoću oponašanja Muhamedovog vosenjenja, nalazi se na prikladnom mestu u ovoj knjizi. Njemu se pripisuje uvođenje 'opijenosti' u doktrinu Sufija, i u ovom pogledu on se razlikuje od 'trezvene' bagdadske škole, na čelu sa velikim el-Đunaidom (umro 910.). Ovaj je, izučavajući i komentarišući Abu Jazidove ekstatične izreke, stigao zapravo do istih zaključaka po pitanju najvišeg mističkog iskustva, nestajanja prolaznog ega u

Večnom Egu; ali se o toj stvari izražavao mnogo opreznije, podržavajući svoje stavove umešnim 'neo-platoničarskim' tumačenjem izvesnih ključnih citata iz Kurana i Prorokovih kazivanja.

Početak desetog stoleća označava najviši stepen oštre ortodoksne muslimanske reakcije na individualistički transcendentalizam Sufija (od kojih su neki svesno prezirali i ismevali pristojno ponašanje da pokažu svoje omalovažavanje javnog mnjenja), kada je Persijanac el-Haladž, koji je sebe proglasio za Istinu, bio pogubljen zbog bogohuljenja, 922.godine u Bagdadu. Posle toga je većina bučnih Sufija nastojala da izdejsvuje pomirenje sa tradicionalizmom i prihvatila teologiju; a Persijanci su odigrali značajnu ulogu u ovom pregnuću. Spise koji smeraju da dokažu suštinsku usaglašenost sufističkih tvrdnji u okviru striktne islamske doktrine sakupili su el-Saradž od Tusa (umro 988.), Abu Bekr od Kalabada (umro oko 995.), i najčuveniji od svih, el-Košeri od Nišapura (umro 1072.). Iz Nišapura (čiji je najslavniji sin za svet u celini svakako bio Omar Kajam) je rodom bio i el-Solamu (umro 1021.), autor najstarije preživjele zbirke biografija Sufija; a za to vreme je Isfahan iznedrio Abua No'aima (umro 1038.) čije enciklopedijsko *Odličje svetaca* predstavlja naš glavni izvor podataka o muslimanskoj hagiologiji.

Svi su ovi ljudi pisali na arapskom, učenom i renomiranom jeziku Islama. U međuvremenu je politički preporod Persije kojom su vladale praktično nezavisne desetovekovne dinastije Safarida i Samanida doveo do procvata persijskog jezika, uobličenog iz starog pahlavi jezika isto onako dramatično kao što je engleski bio uobličen iz anglo-saksonskog, a oba fenomena su posledice stranih osvajanja; a već u jedanaestom veku nastala su prva književna dela Sufija na tom jeziku. Formalno gledano, prvi persijski udžbenik o doktrini Sufija je *Kašf el-mahđub* od Hođvirija, na svoj način potpuno ravan po rangu proslavljennoj el-Košerijevoj *Resali*. Zatim je el-Ansari od Herata, glasoviti hanbalski književnik

(umro 1088.) koji je napisao zapažena dela na arapskom, uključujući i klasične *Etape mističnih putnika*, izabrao persijski, i to izvanredno lep persijski, kao medijum svojih mističnih meditacija i molitvi (*Monadāt*); takođe je na heratskom persijskom napisao unapređeno izdanje el-Solamijevih *Kategorija Sufija*. Naredni izvod iz *Monadāta*, preveden u rimovanoj i ritmičkoj prozi u oponašanju originala, pokazuje da se brižljivo i čvrsto držao misli i izražavanja ranijih Sufija.

O, prijatelju moj, pogledaj ono groblje tamo,
i vidi koliko je na njemu grobova i grobnica samo;
koliko stotina hiljada ljudi finih, al' trošnih pri tom,
tamo spava dubokim snom.

Svaki se od njih upinjao i silno se zamarao,
i od puste nade i sebične ljubavi izgarao,
i sjajna ruha posuta dragim kamenjem satkao.

Ćupove od zlata i srebra imahu,
i narodu njegovu zaradu otimahu,
izvedošē mnogo prevara,
pokrašē mnogo para;
ali na kraju, uz dubok sažaljevanja uzdah,
položišē ih mrtve u mrak.

Napunišē trezore svoje do vrha,
a u svoja dobro poorana srca
posadišē seme
pohlepe goleme;
ali, naposletku,
rekošē zbogom svem tom imetku.

Time opterećeni i napregnuti,

naglo propadoše pred vratima smrti
gde čašu sudbe morali su nagnuti.

O, prijatelju, prouči dobro njihovo poništenje,
i za vremena pribavi sebi oprostjenje;
ili pak, budi siguran u to,
snaći će te veliko zlo.

U istom ovom periodu Abu Said ibn Abi 'l-Kair od Maihane (Korasan), čovek velike svetosti koji je upoznao i dopisivao se sa vodećim filozofom Avicenom, bio je zaslužan za upotrebu novo-pronađenog i popularnog *robai*-ja (katrena) kao svog sredstva za izražavanje mističkih ideja i iskustava. Njegov savremenik Baba Taher, lutajući derviš, pisao je stihove u dijalektu u donekle sličnoj formi katrena da bi pridobio Nebesko Voljeno Biće, opisano kao čedno i stidljivo i jako opiruće poput neke seoske devojke.

Kao kad zumbuli uz ruže se spliću
Tvoji se upleteni uvojci nižu;
Rastresi te presijavajuće kike,
I gle, po jedan ljubavnik mladi
Visi obešen o svakoj vlasi.

Vetar što kroz tvoje uvojke piri
nadmašuje svih buketa miris.
U snu privijam tvoj lik,
I čim mi se otvori oko
Miris ruža udišem duboko.

Daj mi te dve nežne kike,
I lauta će moja odjeknuti od muzike;
Pošto me nikad voleti nećeš,

Zašto mi svake noći slećeš
u nežne snove, srce da mi stežeš?

S ta dva u kretnji zastala oka,
S dve kovrdže što vijugaju dokono,
Krhkog tela zanosnog koje toliko volim –
Pa zar me ozbiljno pitaš:
"A što si ti zabrinut, molim?"

Imaš me, dušom i telom,
Milo moje, čedno i slatko;
Ne umem reći šta tišti me, tek,
Ono što znam sasvim tačno
Jeste da moj si jedini lek.

Rađanje persijske sufi književnosti

Središnja tema ove ushićene literature ranog persijskog sufizma bila je čežnja zaljubljenog (mistika) za Voljenim (Bogom), i za obnavljanjem tog prsnog jedinstva koje je među njima postojalo pre početka kreacije. Jezik i slikovitost stare arapske erotske poezije postao je preobražen u bogat i visoko simboličan rečnik mističnog stremljenja. Ove teme ponovo se latio Ahmed el-Gazali od Tusa, brat čuvenijeg Hodžata el-Islama čija su učena i elokventna književna dela dovršila izmirenje između sufizma i ortodoksije. *Savaneh* od Ahmeda el-Gazalija (umro 1123.), ciklus kratkih i veoma izoštrenih meditacija u prozi i stihu na trojstvo Voljenog, Ljubavi i Zaljubljenog, uveo je stil koji su sledili, među ostalima, Ain el-Kozat od Hamadana (pogubljen 1131.), pesnik Eraki (umro 1289.), i veliki Ćami (umro 1492.).

Do početka dvanaestoga veka, i *gazel* (lirska pesma) je takođe, poput *robai*-ja, bio preuzet za potrebe sufizma od strane

mističnih ljubitelja Boga, koji su sa njegovim erotskim simbolizmom kombinovali razuzdanu slikovitost nasleđenu od svetovnih pesama Abua Novasa i njegove škole. *Kasidu* (svečanu odu), drevnu tvorevinu arapskih paganskih pesnika, prvobitno ograničenu na hvalospev i satiru, prilagodio je u religiozne svrhe Naseri Kosrau Ismaili propagator (umro 1060.). Time je bio utrt put za pojavljivanje prvog značajnijeg mističkog pesnika Persije, Sanaija, koji je svoj dugi život (završen oko 1140.) i veliki talenat posvetio propovedanju u stihu sufističke discipline i doktrine.

Slavuj nema počinka od veselja
Što ruže cvatu rubinski crvene.
 Davno je prošlo vreme Filomela
Koji je ružičnjak voleo poput mene.

Nema u tome ništa čudno što i ja
noć i dan opevam svoju divnu dragu:
Neka sam rob tog ptičjeg govora
Koji je poslednji opevao ružinu slavu!

O, družo, kad dani započinju s ružama
rubinskim, niko nije dužan da se suzdržava;
I zato mi sipaj vina čašu prvu
Rumenog k'o ona ruža, crvenog kao krv.

Ne zadovoljivši se ni time da upotrebljava *kasidu*, *gazel* i *robai* u izvanrednom stilu, Sanai je prodro u novo područje preuzevši *matnavi* (rimovani dvostih kojeg je usavršio i učinio besmrtnim Firdausi u svom *Epu o kraljevima*) kao izvrsno sredstvo za mističku pouku, a taj primer su ubrzo sledili i Nizami (jednom prilikom, u svojoj *Riznici tajni*), Atar, Rumi, a posle toga i mnoštvo

zapaženih oponašatelja. Njegov *Hadikat el-hakika* ("Vrt istine"), podeljen u deset stepenovanih poglavlja, u kojem je doktrina slobodno prošarana ilustrativnim anegdotama, zapravo je stihovana adaptacija prozних traktata El-Košerija i Hođvirija. Sanai možda nije kao pesnik dostigao najviše vrhunce; međutim, kao pionir onoga što se pokazalo kao glavna opruga poetskog nadahnuća u Persiji (a bez njegovog uzora možda nikada ne bismo uživali u remek-delima Rumija, Sa'dija, Hafiza, Đamija, i mnogih drugih), on u potpunosti zaslužuje slavu koju je obezbedio.

Istorijskoj i polu-istorijskoj anegdoti, sirovoj građi sufijske hagiografije, sada je bila pridodata i apologija, izmišljena parabola. Zasluga za usavršavanje ovog žanra u persijskoj sufi-literaturi pripada Sohravardiju Maktulu (pogubljenom u Alepu 1191.godine), strogom filozofu preobraćenom u mistika, čiji čarobni mitovi (u kojima je slobodno korišćen životinjski simbolizam, oslušivanje *Basni iz Bitpaja* ostvareno posredstvom *Kalile va-Demne* koju je Persijanac Ibn el-Mokafa oko 750.godine sa pahlavija preveo na arapski) crpu građu iz prošlosti preko Avicene sve do Platona. Na taj način, neo-platonističko učenje o silasku duše u telo, koje je bilo prihvaćeno od Sufija kao uzorno predstavljanje kuranskog koncepta Praisanskog Zaveta i koje je našlo svoj rečit izraz u Aviceninom čuvenomj *Pesmi duše*, Sohravardi je ugradio u veoma upečatljiv i slikovit mit.

Izvesni kralj imao je baštu u kojoj ni u jednom od četiri godišnja doba nije nedostajalo mirisnog bilja, zelenih livada i veselih razonoda; bio je prepun lekovitih izvora, a sve vrste ptica su sedeći na granama pevale najraznovrsnije pesme. Zaista, svaka melodija koja može da uđe u um i svaka divota koju mašta može da zamisli, sve se moglo pronaći u toj bašti. Povrh toga, skupina paunova, neizmerno gracioznih, elegantnih i divnih, načinila je u njoj svoje stanište.

Jednoga dana kralj je dograbio jednog od paunova i naredio da se od njega sašije kožna jakna, i to na takav način da nijedna od boja njegovih krila ne ostane vidljiva, tako da koliko god se trudio ne može da posmatra svoju sopstvenu lepotu. Takođe je zapovedio i da mu preko glave stave korpu sa samo jednim prorezom, kroz koji mu se može udeliti par zrna prosa, dovoljnih da ga održe u životu.

Prošlo je neko vreme, i paun je zaboravio i na sebe, i na baštensko carstvo i na ostale paunove. Kad god bi pogledao na sebe video bi samo gnusnu, ružnu kožnu vreću i veoma mračno i neprijatno prebivalište. Pomirio se sa tim, i u njegovom se umu učvrstilo uverenje da ne može biti većeg prostora od korpe u kojoj se nalazio. Čvrsto je verovao da ukoliko bi bilo ko tvrdio da postoji prijatan život i boravište savršenstva izvan nje, to bi predstavljalo čistu jeres i potpunu besmislicu i glupost. Uprkos svemu tome, uvek kada bi dunuo vetar i kada bi miris cveća i drveća, ruža i ljubičica i jasmína i mirišljavih trava dopirao do njega kroz rupu na korpi, doživljavao je čudno ushićenje i bivao neobično ganut, tako da mu je radost letenja ispunjavala srce. Osećao je u sebi silnu čežnju, ali nije znao njen izvor, pošto nije imao pojma da predstavlja nešto više od parčeta kože, zaboravivši sve izvan svog sveta-korpe i jela od prosa. Ipak, kad god bi začuo glasanje paunova i pesme drugih ptica bio bi na isti način ushićen, zanesen i čežnjiv; pa ipak nije bio probuđen iz svoje obamrlosti ni glasovima ptica ni šapatom povetarca.

Ostatak ovoga mita, sa veštím korištenjem citata iz stare arapske poezije i iz Kurana, može se pročitati u mojoj *Klasičnoj persijskoj književnosti*. Poziva se na dužu basnu sa duhovnim značenjem, predivnu Atarovu *Mantek el-tair*, koju je Edvard Ficdžerald sazeo u svojoj *Ptičjoj skupštini*.

U međuvremenu, u oblasti hagiografije (kojom se naša knjiga prevashodno bavi), počele su da se pojavljuju opširne biografije

pojedinih Sufija-svetaca. El-Salagi je životopis i kazivanja Abua Jazida od Bestama snabdeo veoma iscrpnom građom. Ibn Kafif od Širaza otkrio je jednog Bosvela u svome učeniku el-Dajlamiju. U spomen na pesnika-mistika Abua Saida ibna Abija 'I-Kaira napisane su dve biografije od strane njegovih potomaka. Na taj način je ustanovljen običaj među brojnim učenicima i sledbenicima da sakupljaju dela i reči svojih Sufi-učitelja; Proslavljen primer te prakse je *Fihe ma fihe* u kojem je jedna osoba iz Rumijevog kružoka objavila *Besede* ovog velikana. U ovom kontekstu može se spomenuti i *Ma'aref* ("Saznanja") Rumijevog oca, obimna autobiografija u kojoj su detaljno zabeležena duhovna iskustva autora.

Takva je ukratko pozadina na kojoj možemo da procenimo dela i dostignuća autora ovde prevedene knjige.

Atar i njegova "Spomenica svetaca"

Kao dopunu poetskim delima, iz Atarovog pera imamo i jedno delo u prozi, ovu *Spomenicu svetaca (Tadkerat el-aulija)* čija istinitost (pozivam se na izdanje R.A. Nikolsona iz kojeg su preuzeta sva naredna obaveštenja) je izvan osnovane sumnje. Čini se mogućim da je ova knjiga bila dovršena i objavljena prilično kasno u Atarovom životu, ali da su njeni veliki delovi postojali u skicama u vreme kada je pisao svoje pesme; jer, mnoge apologije u njima bile su očigledno utemeljene na građi sakupljenoj u *Spomenici*. U predgovoru za *Spomenicu* Atar nabraja svoje razloge za pisanje knjige, ali ne i izvore koje je koristio. Njegovi izričiti podsticaji, kako ih je kratko izložio R.A. Nikolson, bili su sledeći:

- 1) Bio je od svoje religijske braće zamoljen da to učini.

- 2) Nadao se da će neki od onih koji pročitaju knjigu blagosiljati autora i tako, eventualno, obezbediti njegovo blagostanje posle smrti.
- 3) Verovao je da su reči svetaca korisne čak i onima koji ne mogu da ih sprovedu u praksu, utoliko što jačaju duh i čežnju i razaraju sujetu.
- 4) Đunaid je rekao: "Njihova kazivanja su jedna od vojski Svemogućeg Boga, pomoću koje on učvršćuje i osnažuje sledbenika kada mu je srce obeshrabreno."
- 5) Prema rečima Proroka: "Pri pominjanju pobožnih dolazi nam milost"; što otprilike znači da čovek, ako rasprostire bogatu trpezu, na koju Milost pada kao kiša, neće biti oteran bez obroka.
- 6) Atar veruje da i on može biti udostojen blagoslovenog dejstva svetaca koje bi mu donelo sreću pre nego što umre.
- 7) Bavio se njihovim kazivanjima uzdajući se da će zahvaljujući tome postati sličniji njima.
- 8) Kuran i Predanja ne mogu se razumeti bez poznavanja arapskog jezika, i većina ljudi iz tog razloga nije u stanju da se njima okoristi; i Kazivanja svetaca, koja sačinjavaju komentar na Kuran i Predanja, isto tako su izražena najvećim delom na arapskom. Otuda ih je autor preveo na persijski, kako bi postali svima dostupni.
- 9) Budući da prazna reč često pobudi žestoko zlopamćenje, reč Istine sposobna je da proizvede hiljadostruko dejstvo čak i ako toga nismo svesni. Slično tome, Abd el-Rahman Iskafi tvrdio je da je čitanje Kurana delotvorno makar ga čitatelj i ne razumeo, kao napitak čiji su sastojci nepoznati.
- 10) Autora privlače isključivo duhovne reči. Stoga je on sastavio ovaj 'nasušni pothvat' za svoje savremenike, nadajući se da će pronaći neke osobe koje bi podelile obrok koji je on pripremio.

- 11) Imam Jusuf Hamadani preporučio je nekim ljudima, koji su ga zapitali šta treba da rade kada sveci napuste ovaj svet, da svakoga dana pročitaju osam stranica njihovih Kazivanja. Atar je osetio da mu je stavljeno u dužnost da olakša zadovoljenje ove potrebe.
- 12) Od detinjstva je osećao naročitu naklonost prema Sufijima i oduševljavao se njihovim kazivanjima. Sada, kada takve reči govore jedino samozvanci i kada su istinski ljudi od duha postali retki poput kamena filozofa, rešio je da popularizuje literaturu ove vrste koliko je to u njegovoj moći.
- 13) U današnje vreme i najbolji ljudi su loši, a sveci su zaboravljeni. *Spomenica* je nastala sa namerom da popravi takvo stanje stvari.
- 14) Kazivanja svetaca upravljaju ljude da se odreknu sveta, da meditiraju na budući život, da vole Boga, i da se pripremaju za svoje poslednje putovanje. "Moglo bi se reći da u celoj tvorevini ne postoji bolja knjiga od ove, pošto su njihove reči komentar na Kuran i Predanja, a to su najblagotvornije od svih reči. Svako ko je pravilno pročita primetiće koliko je žara i ljubavi moralo biti u dušama tih ljudi da bi iznedrili takva dela i reči kakve su učinili i rekli."
- 15) Naredna pobuda bila je nada u pribavljanje njihovog posredovanja na drugom svetu i u oprost grehova, poput onog psa Sedmorice Spavača koji će, mada je sama kost i koža, i pored toga biti pripušten u Raj.

U svome uvodu Atar navodi tri knjige koje preporučuje onima koji imaju ambiciju da ostvare potpuno razumevanje izjava Sufija. Nazvao ih je: *Ketab Šarh el-kalb* ("Izlaganje srca"), *Ketaf Kašf el-asrar* ("Otkrivanje tajni") i *Ketab Ma'refat el-nasf va'l-Rab* ("Znanje o sebi i o Gospodu"). Nije data nikakva indicija u vezi autora ovih dela, međutim Atar u jednom drugom kontekstu (II, 99) upućuje na *Šarh el-kalb* kao na knjigu koju je on sam napisao;

pogledajte takođe i Atarov uvod u njegovo delo *Moktar-nama*. Otuda bi se moglo zaključiti da je Atar bio autor i dva preostala naslova. Nijedan primerak nijednog od ova tri dela nije do sada povraćen.

Izvori Atarove "Spomenice"

Pošto se Atar nije opterećivao time da navede podatke o preciznim izvorima iz kojih je crpio građu za sastavljanje *Spomenice*, moramo ih identifikovati na osnovu internih indikacija. Ne može se tvrditi da se nastojalo na bilo čemu sličnom kompletnoj analizi, budući da je takav zadatak (lišen neposrednih putokaza) očevidno veoma kompleksan i naporan, i da zahteva dugotrajno istraživanje. Do sada je međutim, utvrđeno kao sigurno da je Atar konsultovao autore koje ovde navodimo.

- 1) *Hekajat el-mašajek* od Abua Muhameda Džafera ibna Muhameda el-Koldija (umro 348/959.) Na jednom mestu (II, 51) Atar direktno citira el-Koldija; u dopunskom odeljku *Spomenice* data je i njegova kratka biografija (II, 284-285), međutim taj deo teksta je vrlo sumnjive autentičnosti. Za dalje informacije o el-Koldiju, kojeg je Hođviri (*Kašf el-Mahđub*, preveo R.A. Nikolson, str.156) opisao kao "glasovitog pisca biografija svetaca", videti K. Brokelmana, *Geschichte der arabischen Litteratur*, dodatak I, str. 358.
- 2) *Ketab el-Loma* od Abua Nasra Abda Alaha ibna Alija el-Saradža (umro 378/988). Pojedinačno je spomenut u dodatku (II, 182-183), u kojem postoji biografska beleška o njemu; mada je vrednost ovog obaveštenja nepouzdana, pošto je odeljak u kojem se pojavljuje vrlo verovatno naknadno pridodat, Atarovo korišćenje ovog fundamentalnog spisa može se zaključiti iz mnogih sadržaja i njihove povezanosti.

- 3) *Tabakat el-Sufija* od Abua Abda el-Rahmana Muhameda ibna el-Husena el-Solamija (umro 412/1021). Ovaj proslavljeni autor, čije je biografije Sufija Atar nesumnjivo koristio, tri puta je citiran u dodatku (II, 263, 308, 326).
- 4) *Helijat el-aulija* od Abua No'aima Ahmeda ibna Abda Alaha el-Ifahanija (umro 430/1038). Iako Abu No'aim nije izričito imenovan, jasno je da je Atar poznavao i upotrebljavao ovo enciklopedijsko delo.
- 5) *el-Resala* od Abu 'l-Kasema el-Košerija (umro 465/1072). Poimence je naveden u glavnom tekstu (II, 135) i u dodatku (II, 200, 207, 309, 332, 333), i više je nego očevidno da se Atar umnogome oslanjao na ovo autoritativno tumačenje doktrine Sufija.
- 6) *Kašf el-mahđub* od Abu 'l-Hasana el-Hođvirija (umro oko 467/1075). Jednom pomenut u glavnom tekstu (II, 68), Hođviri je citiran bez isticanja autorstva u brojnim odlomcima. Ovome nije bilo teško ući u trag, pošto je i Hođviri pisao na persijskom.

Kada se bavio izvesnim pojedinačnim Sufijima, čini se da je Atar imao uvid u neke od njihovih vlastitih dela, bilo neposredno ili preko tuđih citata, kao i u posebne monografije o njihovim životima i delima. Dva očigledna primera su el-Sahlađijeva biografija od Abua Jazida el-Bestamija, i el-Dajlamijeva biografija od Ibna Kafifa. Dalje upućivanje na ove dve knjige naći će se u mojim primedbama na relevantne tekstove.

Iako u svojim uvodnim napomenama Atar pridaje mnogo važnosti 'rečima' Sufija kao svojoj glavnoj preokupaciji, on zapravo stavlja barem isti toliki naglasak i na njihova 'dela' ili na legende o njihovim natprirodnim moćima. U izlaganju svoga gradiva on je uzeo za model el-Solamijevo delo *Tabakat el-Sufija*, u kojem su Sufiji razmatrani manje-više hronološkim redom; isto tako je mogao biti dobro upućen i u el-Ansarijev persijski prevod ove knjige, koju

je Đami kasnije iskoristio kao osnovu svog dela *Nafahat el-ons*. Mora se međutim napomenuti da je Atar napustio el-Solamijevo razvrstavanje Sufija po "klasama"; takođe je ustanovio i da je *Tabakat* nepotpun u prikazivanju Sufija kao ličnosti od krvi i mesa. Jer, koliko god to delo bilo nesumnjivo dragoceno kao antologija izreka Sufija, za Atara, koji je bio zainteresovan za ličnosti Sufija bar koliko i za ono što su rekli i napisali, ono je moralo da bude dopunjeno biografskim pojedinostima. Zbog toga je on, da bi upotpunio el-Solamijevu pomalo oporu hranu, *Tabakat* spojio sa ljudskim i nadljudskim sadržajima nađenim u el-Koldijevom *Hekajat-u*, el-Košerijevoj *Resali*, i Hođvirijevom *Kašf el-mahđub-u*.

U kreiranju ovog odabira pažnja je bila usredsređena na biografske odlomke svakog zapisa, ostavljajući po strani mnogo cenjene izreke za buduću obradu. Prvobitno izdanje *Spomenice* završavalo se sa zapisom o El-Haladžu, za kojeg je Atar izgleda smatrao – sa istorijskom kao i sa umetničkom opravdanošću – da predstavlja vrhunac i presudni trenutak u ranom sufijskom pokretu. (Uključenje Ibna Kafifa je čudnovato.) Neki rukopisi sadrže i opsežan dodatak koji je Nikolson prihvatio kao autentičan i uključio u svoj tekst; čini se mogućnim da je deo tog dodatka, ali po mom mišljenju nipošto ceo, pridodao izvorni autor. U mome izboru poslužio sam se tim dodatnim materijalom da uključim el-Šeblija, čija smrt označava kraj uobličavajućeg perioda sufizma.

Hasan od Basre

El-Hasan ibn Abi 'l-Hasan el-Basri rodio se u Medini 21.godine hidžri (642. nove ere), kao sin roba uhvaćenog u Majsanu koji je nakon toga postao štićenik Zaida ibna Tabetu, tajnika Proroka Muhameda. Odrastao u Basri, upoznao je mnoge Prorokove prijatelje uključujući, kako se navodi, i sedamdeseticu od onih koji su se borili u bitci za Badr. Sazreo je u jednu od najznačajnijih pojava svoga pokolenja, postavši čuven po svojoj beskompromisnoj pobožnosti i otvorenom osuđivanju svetovnosti u visokim krugovima. Dok ga mutazelitski teolozi prisvajaju kao utemeljivača njihovog pokreta (a Amr ibn Obaid i Vasel ibn Ata su se ubrajali u njegove učenike), u sufijskoj hagiografiji je cenjen kao jedan od najvećih svetaca ranog Islama. Umro je u Basri 110. (728.) godine. Mnogi od njegovih govora – a bio je izvanredan govornik – i izreka citirali su arapski autori i nemali broj njegovih dopisa i poslanica je sačuvan.

Preobraćenje Hasana od Basre

Početak preobraćenja Hasana od Basre bio je ovakav. On je u to vreme bio juvelir i zvali su ga Hasan od Bisera. Trgovao je sa Vizantijom, i morao je da kontaktira sa carevim generalima i ministrima. Jednom prilikom, stigavši u Vizantiju pozvao je prvog ministra i poveo sa njime razgovor.

"Poći ćemo na jedno mesto", reče mu ministar, "ako se slažeš."

"Na tebi je da kažeš", odgovori Hasan. "Ja se slažem."

Na to ministar naredi da se dovede konj za Hasana. Uzjahao je sa ministrom i pošli su na put. Kada su dospeli do pustinje, Hasan primeti šator od vizantijskog brokata, učvršćen užadima od svile i zlatnim klinovima čvrsto pobijenim u zemlju. Stao je pored njega. Tada se pojavila silna vojska, opremljena potpunim naoružanjem; okružili su šator, izustili par reči, i otišli. Filozofi i učenjaci u broju od skoro četiri stotine stigoše na mesto radnje; okružiše šator, izustiše par reči, i odoše. Nakon toga je tri stotine prosvećenih staraca sa sedim bradama prišlo šatoru, okružilo ga, izustilo nekoliko reči, i otišlo. Potom je više od dvesto mesečarski divnih devojaka, svaka noseći posuđe od zlata i srebra i dragog kamenja, okružilo šator, reklo par reči, i otišlo.

Hasan izveštava da se, zaprepašćen i ispunjen čuđenjem, pitao šta bi to moglo da znači.

"Kada smo sjahali", nastavio je, "upitao sam ministra. On odgovori da je car imao sina neuporedive lepote, savršenog u svim područjima znanja i bez premca na poprištu junačke hrabrosti i snage. Njegov ga je otac voleo od sveg srca."

Ali princ se iznenada razboleo – prenosi nam Hasan ministrovu priповest. Svi najveštiji lekari pokazali su se nemoćnim da ga izleče. Naposljetku je umro, i sahranjen je u tom šatoru. Jednom godišnje ljudi dolaze da ga obiđu. Prvo je grdna vojska okružila šator, i oni su rekli: "O, prinče, da te je ova beda snašla u ratu, svi bismo žrtvovali svoje živote za tebe, da te otkupimo i spasemo. Ali to što te je zadesilo nalazi se u vlasti onoga protiv koga ne možemo da se borimo, koga ne možemo da izazovemo." To rekoše i vratiše se.

Istupili su filozofi i učenjaci, i rekli: "Ove okolnosti prouzrokovao je onaj protiv koga ništa ne možemo da učinimo pomoću svoje učenosti i filozofije, nauke i nadmudrivanja. Jer svi su filozofi sveta bespomoćni pred njim, i svi učeni su neznalice u poređenju sa njegovim znanjem. U suprotnom bismo smislili

sredstva i izrekli reči kojima se ništa u celoj kreaciji ne bi moglo odupreti." To rekoše i vratili se.

Sledeći su nastupili dostojanstveni starci, i rekli: "O, prinče, da je ova beda koja te je zadesila mogla biti popravljena posredovanjem nas staraca, svi bismo se zauzeli sa poniznom molbom, i ne bismo te tu ostavili. Ali ova nevolja te je stigla od onog protiv kojeg posredovanje nijednog smrtnika baš ništa ne koristi." To rekoše i odoše.

Tada su mesečarski divne devojke sa svojim posuđem od zlata i srebra i dragog kamenja prišle, okružile šator, i rekle: "Carski sine, da je ova beda koja te je snašla mogla biti popravljena pomoću bogatstva i lepote, mi bismo se žrtvovala i priložile mnogo novaca, i ne bismo te ostavile. Ali to što te je zadesilo došlo je od onoga na kojeg bogatstvo i lepota nemaju nikakav uticaj." To rekoše i vratili se.

Tada car lično sa svojim prvim ministrom uđe u šator, i reče: "O, oko i svetiljko svoga oca, plode srca svoga oca, o očev najdraži voljeni, šta je tvome ocu na raspolaganju da izvede? Tvoj otac doveo je moćnu armiju, doveo je filozofe i učenjake, posrednike i savetnike, prekrasne devojke, blago i sve vrste raskoši i uživanja; a i lično je došao. Da je sve ovo moglo biti od koristi, tvoj otac bi učinio sve što je u njegovoj moći. Ali u ovu situaciju te je doveo onaj pred kojim je tvoj otac, sa svom svojom opremom, ovom vojskom i svitom, ovim luksuzom i bogatstvom i blagom, potpuno nemoćan. Mir neka je s tobom, do iduće godine!" To rekavši, i on se vrati.

Ove ministrove reči tako su delovale na Hasana da je bio izvan sebe. Odmah je obavio pripreme za svoj povratak. Stigavši u Basru, zavetovao se da se više nikada neće nasmejati u ovome svetu, dok ne spozna svoju konačnu sudbinu. Posvetio se svim mogućim molitvama i isposništvima, takvim da nijedan čovek njegovog vremena nije mogao da nadvisi tu disciplinovanost.

Hasan od Basre i Abu Amr

Priča kaže da je Abu Amr, vodeći autoritet u tumačenju Kurana, jednog dana podučavao Kuran kada je jedan zgodan momčić došao da se priključi njegovom razredu. Abu Amr je neprilično zurio u dečaka i momentalno zaboravio ceo Kuran, od a do š. Obuzelo ga je nadahnuće, i potpuno je izgubio samo-kontrolu. U tom raspoloženju je pozvao Hasana od Basre i opisao mu svoj neugodan položaj.

"Učitelju", gorko je plakao, "takvo je moje stanje. Zaboravio sam čitav Kuran."

Hasan je bio veoma ožalošćen kada je to čuo.

"Sada je sezona hodočašća", rekao je. "Pođi i ti na hodočašće. A kada to obaviš, uputi se u Kaifu u džamiju. Tamo ćeš videti jednog starog čoveka kako sedi u niši za molitvu. Nemoj ga ometati, već sačekaj da bude slobodan. A tada ga zamoli da izgovori jednu molitvu za tebe."

Abu Amr je postupio kako mu je savetovano. Sedeći u uglu džamije, posmatrao je dostojanstvenog starca i oko njega smeštenu družinu ljudi. Prošlo je neko vreme; onda je ušao jedan čovek odeven u čistu belu mantiju. Prisutni su mu napravili mesta, pozdravili ga, i porazgovarali sa njim. Kada je došao čas za molitvu, čovek se udaljio a i ljudi su krenuli za njim, tako da je starac ostao sam.

Abu Amr mu je tada prišao i pozdravio ga.

"U ime Alaha, pomози mi", zavapio je.

I opisao mu je svoju teškoću. Starac, veoma zainteresovan, podiže ruke prema nebu.

"I dok još nije ni spustio glavu", prepričavao je Abu Amr, "ceo mi se Kuran vratio. Pao sam pred njega sav radostan."

"Ko ti je preporučio mene?", upita ga starac.

"Hasan od Basre", odgovori Abu Amr.

"Onaj ko ima imama kao što je Hasan", prokomentarisao je starac, "kakve potrebe ima za bilo kim drugim? No, pošto je Hasan razotkrio mene, sada ću ja razotkriti njega. On je pocepao moj veo, pa ću i ja pocepati njegov. Onaj čovek", nastavio je, "u beloj mantiji koji je ušao nakon poslepodnevne molitve i otišao pre ostalih, a drugi su mu se s poštovanjem klanjali – taj čovek bio je Hasan. Svakoga dana on moli poslepodnevnu molitvu u Basri i zatim dolazi ovamo, i vraća se u Basru radi večernje molitve. Onaj ko ima imama kao što je Hasan, zašto bi od mene tražio molitvu?"

Hasan od Basre i poštovalac vatre

Hasan je imao komšiju po imenu Simeon koji je bio poštovalac vatre. Simeon se teško razboleo i već se nalazio u predvorju smrti. Prijatelji su preklinjali Hasana da ga obiđe; on se odazvao, i zatekao ga u krevetu, pocrnelog od vatre i dima.

"Boj se Boga", posavetovao ga je Hasan. "Ceo svoj život proveo si okružen vatrom i dimom. Prihvati Islam, kako bi Bog mogao da ti se smiluje."

"Tri stvari me zadržavaju da postanem Musliman", odgovori mu poštovalac vatre. "Prva je ta što ti govoriš loše o svetu, a ipak se danonoćno baviš svetovnim stvarima. Drugo, tvrdiš da je smrt činjenica sa kojom se valja suočiti, a ipak se ne pripremaš za nju. I na trećem mestu, kažeš da će Božji lik biti viđen, a ipak danas činiš sve suprotno onome što se Njemu sviđa."

"To je obeležje onih koji istinski znaju", objasnio je Hasan. "A onda, ako vernici postupaju onako kako ti opisuješ, šta ti imaš da kažeš na to? Oni ispovedaju jednost Boga, dok si ti život proveo u obožavanju vatre. I ti koji si se sedamdeset godina klanjao vatri, i ja koji to nikada nisam činio – obojica smo nošeni u Pakao. Pakao će satrti i tebe i mene. Bog neće obratiti pažnju na tebe; ali ako Bog to poželi, vatra se neće usuditi da spali ni jednu jedinu dlaku moga

tela. Jer vatra je stvar koju je Bog stvorio; a tvorevina je potčinjena zapovesti Tvorca. Dođi sada, ti koji si sedamdeset godina obožavao vatru; hajde da obojica stavimo svoje ruke u vatru, pa ćeš vlastitim očima videti nemoć vatre i svemoć Boga."

Rekavši to, Hasan gurnu svoju ruku u vatru i zadrža je u njoj. Ni delić njegovog tela nije bio ozleđen niti sagoren. Kada je Simeon to video bio je preneražen. U njemu je počela da sviće zora istinskog znanja.

"Sedamdeset godina sam se klanjao vatri", s mukom je uzdahnuo. "Sada su mi preostali tek dah ili dva. Šta da radim?"

"Postani Musliman", glasio je Hasanov odgovor.

"Ako mi daš napismeno da me Bog neće kazniti", reče mu Simeon, "onda ću ti poverovati. Međutim, sve dok to ne budem imao napismeno, neću verovati."

I Hasan mu je ispisao svoju garanciju.

"Sada naredi da pravični svedoci iz Basre prilože svoje iskaze."

Svedoci potpisom potvrdiše dokument. Tada je Simeon prolio mnogo suza i obznanio veru. Svoju poslednju volju saopštio je Hasanu.

"Kada umrem, naredi im da me operu, a zatim me predaj zemlji tvojim vlastitim rukama, i stavi mi ovaj dokument u ruke. Taj dokument biće moj dokaz."

Na taj način obavezavši Hasana, izgovorio je potvrđivanje vere i umro. Oprali su mu telo, izgovorili molitvu nad njim, i sahranili ga sa dokumentom u ruci. Te noći Hasan je otišao na spavanje razmišljajući o onome što je učinio.

"Kako sam mogao da pomažem čoveku koji se davi, videvši da se davim i sam? Pošto nemam vlast ni nad svojom vlastitom sudbinom, zašto sam se usudio da odredim kako Bog treba da postupi?"

Sa tom je mišlju zaspao. U snu je video Simeona kako sija poput sveće; sa krunom na glavi, obučen u otmeno odelo, sa osmehom je šetao rajskim vrtom.

"Kako si, Simeone?", raspitivao se Hasan.

"Zašto pitaš, kad i sam možeš da vidiš?", odgovori mu Simeon. "Svemogući Bog me je u svojoj velikodušnosti doveo u blizinu svoje nazočnosti i milostivo mi pokazao svoj lik. Blagonaklonost kojom me je obasuo prevazilazi svaki opis. Ispoštovao si svoju garanciju; zato sada uzmi svoj dokument. Meni više nije potreban."

Kada se Hasan probudio, ugledao je pergament u svojoj ruci.

"Gospode Bože", uzviknuo je, "ja dobro znam da je ono što Ti činiš bez uzroka, izuzev Tvoje velikodušnosti. Ko će doživeti propast pred Tvojim vratima? Onome koji sedamdeset godina nije verovao odobrio si da dođe u blizinu Tvoje nazočnosti zbog jedne jedine izjave. Pa kako ćeš onda zanemariti onoga koji je sedamdeset godina verovao?"

Malik ibn Dinar

Malik ibn Dinar el-Sami bio je sin persijskog roba iz Sedestana (tj. Kabula) i postao je učenik Hasana od Basre. Spominje se kao verodostojan tradicionalista, koji je prenosio učenje ranih autoriteta kao što su bili Anas ibn Malik i Ibn Sirin. Čuveni kaligraf Kurana, umro je oko 130. (748.) godine.

Kako je Maliki Dinar dobio to ime, i povest o njegovom pokajanju

Kada se Malik rodio njegov otac bio je rob; ali i pored toga što je bio sin roba, bio je slobodan od robovanja obema svetovima.

Neki saopštavaju da se Maliki Dinar jednom prilikom ukrcao na brod. Kada je brod već bio daleko na pučini, mornari su zahtevali od njega: "Pokaži svoju vozarinu!"

"Nemam je", odgovorio je.

Tukli su ga dok se nije obeznanio. Kad je došao sebi, opet su uzviknuli: "Pokaži svoju vozarinu!"

"Nemam je", ponovio je on.

Po drugi put su ga tukli do besvesti. Kada se povratio, i treći put su zatražili: "Pokaži svoju vozarinu!"

"Nemam je."

"Ščepajmo ga za noge i bacimo u more", uzviknuše mornari.

Sve su ribe u vodi tog trenutka izbacile svoje glave iznad površine. I svaka je u ustima držala dva zlatna dinara. Malik je ispružio ruku naniže i, uzevši dva dinara od jedne ribe, dade ih mornarima. Videvši to, posada je klekla pred njega. Zatim je počeo da hoda po površini vode i iščezao.

To je razlog zbog kojeg je prozvan Maliki Dinar.

A njegovo preobraćenje dogodilo se na sledeći način. On je bio veoma lep i zgodan čovek i bio je naklonjen svetovnim stvarima, a i posedovao je veliko bogatstvo. Živeo je u Damasku, u kojem je Moavija sagradio sabornu džamiju, štedro je opremivši. Malik je vatreno želeo da bude postavljen kao odgovorno lice u toj džamiji. I zbog toga je otišao i bacio svoju molitvenu prostirku na pod u uglu džamije, i tu je celu godinu proveo u molitvama, uzdajući se da će ga svako ko ga spazi zateći u molitvi.

"Kakav si ti licemer!", pri tom bi govorio sebi.

Na taj način je prošla godina. Noću bi napuštao džamiju i provodio se. Jedne noći je uživao u muzici, a svi njegovi prijatelji su pozaspali. Iznenada je iz laute koju je svirao izašao glas:

"Malik, šta te tišti te nikako da se pokaješ?"

Čuvši ove reči, Malik ispusti instrument i potrča prema džamiji u velikoj pometenosti.

"Cele sam se godine licemerno klanjao Bogu", razgovarao je sam sa sobom. "Pa zar nije bolje da mu se klanjam sa iskrenošću? A opet, stid me je. Šta da radim? Čak i ako mi ponude to naimenovanje, neću ga prihvatiti."

Donevši tu odluku, istinski je usmerio svoju svest i savest prema Bogu. Te se noći klanjao iz sveg srca. Sledećeg dana ljudi su se kao i obično okupili pred džamijom.

"Šta se ovo događa? Na džamiji su se pojavile pukotine", uzvikivali su. "Treba imenovati nadzornika da vodi brigu o njoj."

Došli su do jednoglasnog zaključka da niko nije prikladniji za tu dužnost od Malika. I zbog toga su pošli k njemu. Bio je u molitvi, te su strpljivo čekali dok je nije završio.

"Došli smo da te zamolimo da prihvatiš ovo nameštenje", rekoše mu.

O, Bože", zaplaka Malik, "licemerno sam Te služio cele godine, i niko me nije ni pogledao. Sada kad sam Ti predao svoje srce i čvrsto rešio da ne želim nameštenje, Ti si poslao dvadesetoricu ljudi da mi obese ovu dužnost oko vrata. Zahvaljujući Tvojoj slavi, ne želim je."

I istrčao je iz džamije i usredsredio se na Božje delo, lativši se isposničkog i disciplinovanog života. Postao je toliko poštovan, i tako je izvrstan život vodio, da kada je izvesni bogati građanin Basre umro, ostavivši iza sebe ljupku kćer, ova se obrati Tabetiju Bonaniju.

"Želim da postanem Malikova supruga", saopštila je, "da bi mogao da mi pomogne u naporu povinovanja Bogu."

Tabet je o tome obavestio Malika.

"Ja sam se razveo od sveta", odgovorio mu je Malik. "Ta žena pripada svetu od kojeg sam se razveo. Ne mogu je oženiti."

Malik i njegov razuzdani komšija

Izvesni mladić živeo je u Malikovom komšiluku, i bio je krajnje izopačen i razuzdan u svojim navikama. Malik se stalno osećao nespokojnim zbog njegovog neprijatnog ponašanja, ali je sve strpljivo podnosio čekajući da ga neko drugi ukori. Da skratimo, tokom vremena su druge osobe istupile da izraze nezadovoljstvo mladićem. Malik je tada ustao i otišao do njega da ga podstakne da popravi svoje navike. Mladić je reagovao na veoma plahovit i drzak način.

"Ja sam sultanov miljenik", rekao je Maliku. "Niko nema moć da mi smeta i da me ograničava da radim šta mi se prohte."

"Razgovaraću sa sultanom", zapretio je Malik.

"Sultan nikada neće prestati da mi povlađuje", ljutito uzvratil mladić. "Ma šta da učinim, on će se saglasiti sa tim."

"No, ako sultan ne može ništa da učini", nastavi Malik, "objasniću stvar Sve-milostivom".

I on pokaza ka nebu.

"Ha!", uzvratil mladić. "On je pak isuviše milosrdan da me pozove na odgovornost."

Ovo je porazilo Malika, i on ga ostavi. Prošlo je nekoliko dana, i mladićeva izopačenost prešla je sve granice. Ljudi opet dođoše da se požale. Malik ustade da ga izgrdi, ali putem začu glas:

"Drži ruke dalje od Mog prijatelja!"

Preneražen, Malik uđe kod mladića.

"Šta se dogodilo", zapita mladić videvši ga, "da si došao i drugi put?"

"Ovog puta nisam došao da te kritikujem", odgovori Malik. "Došao sam naprosto da te obavestim da sam čuo nekakav glas."

"Ah!", uskliknu mladić. "Budući da tako stoje stvari, čitavu svoju palatu predajem Njemu na služenje. Ne treba mi više ništa od mojih poseda."

Rekavši to, sve je odbacio i krenuo da luta svetom.

Malik izveštava da je posle određenog vremena video mladića u Meki, krajnje siromašnog i na izdisaju.

"On je moj prijatelj", jedva je izgovorio. "Idem da vidim svoga prijatelja." I sa tim je rečima izdahnuo.

Malik i njegovo uzdržavanje

Godine su prošle a da Malik nije pojeo ništa kiselo niti slatko. Svake noći išao bi u pekaru i kupovao dve okrugle vekne i time bi dovršavao svoj post. Ponekad bi se desilo da je hleb bio topao; nalazio je u tome utehu, doživljavajući njegov miris kao sredstvo za otvaranje apetita.

Jednom se prilikom osećao iznureno i slabo, i žudnja za mesom mu je prodrila u srce. Deset dana se obuzdavao; a onda, nesposoban da se više i za tren suzdrži, otišao je u prodavnicu suhomesnatih proizvoda i kupio dva-tri ovčja papka, i strpao ih u rukav. Prodavac je poslao za njim svog šegrta da vidi šta će učiniti. Dečko se ubrzo vratio obliven suzama.

"Odavde je otišao na usamljeno mesto", ispričao je. "Tamo je izvadio ovčje noge iz rukava, par puta ih poljubio, i zatim rekao: 'Dušo moja, za tebe nije više mesa od ovoga.' Onda je dao hleb i papke jednom prosjaku, rekavši: 'Slabašno moje telo, nemoj misliti da ti sav ovaj bol nanosim iz neprijateljstva. To činim zato da u osvit vaskrsenja ne bi gorelo u paklu. Budi strpljivo još malo dana, i možda će se ova muka i iskušenje okončati, i dospećeš u blaženstvo koje nikada neće minuti.' "

Jednom je Malik izjavio: "Ne razumem značenje tvrdnje da ukoliko čovek ne jede meso četrdeset dana, njegova bistrina biva umanjena. Ja nisam jeo meso celih dvadeset godina, a inteligencija mi se uvećava svakoga dana."

Četrdeset godina je proživio u Basri a nikada nije okusio sveže urme. Kada bi opet nastupila sezona zrelih urmi, govorio bi: "Ljudi iz Basre, pogledajte, moj stomak se nije smanjio zato što ih ne jedem, a vama, koji ih jedete svakog dana, stomaci se nisu nimalo uvećali." Nakon četrdeset godina spopalo ga je nekakvo nespokojno raspoloženje. Koliko god da se trudio, nije mogao da se odupre žarkoj želji da proba sveže urme. Napokon, posle nekoliko dana, tokom kojih je želja stalno rasla dok je on poricao svoj prohtev za jelom, nije više mogao da pruža otpor svome čulnom biću.

"Neću jesti sveže datule", podviknuo mu je. "Ili me ubi, ili umri!"

Te noći obratio mu se nebeski glas: "Moraš pojesti malo datula. Izbavi svoje čulno biće od te stege."

Na taj odziv njegovo čulno biće, koristeći svoju šansu, počeo da viče.

"Ako hoćeš datule", reče Malik, "posti nedelju dana bez ijednog prekida posta, i moli se čitave noći. Onda ću ti ih dati nekoliko."

To je zadovoljilo njegovo čulno biće. Cele nedelje se molio po čitavu noć i postio po ceo dan. Zatim je otišao na pijacu i kupio malo datula, i uputio se prema džamiji da ih pojede. Neki dečak povikao je sa krova.

"Oče! Jevrej je kupio urme i ide prema džamiji da ih pojede."

"Kakva posla ima Jevrej u džamiji?", uskliknu čovek. I pojuri da vidi ko bi mogao biti taj Jevrej. Ugledavši Malika, on pade pred njegove noge.

"Kakve je to reči dečak izgovorio?", zapita Malik.

"Oprosti mu, učitelju", molio je dečakov otac. "On je još dete, i ne razume. U našoj četvrti živi mnogo Jevreja. Mi neprestano postimo, a naša deca gledaju Jevreje kako jedu preko dana. Zbog toga pretpostavljaju da je svako ko bilo šta pojede danju Jevrej. To što je rekao rečeno je u neznanju. Oprosti mu!"

Kada je Malik to čuo, ogranj mu je obuzeo dušu. Shvatio je da je dete bilo nadahnuto da kaže to što je reklo.

"Gospode Bože", zavapio je, "nisam pojeo nijednu urmu a Ti si me nazvao Jevrejem kroz usta ovog nedužnog deteta. Da sam jeo urme, Ti bi me proglasio bezbožnikom. Pomoću Tvoje slave, ako ikada okusim ijednu urmu!"

Habib ibn Muhamed el-Ađami el-Basri, Persijanac nastanjen u Basri, bio je čuveni tradicionalista koji je predavao učenje el-Hasana el-Basrija, Ibna Sirina i drugih autoriteta. Njegovo obraćanje od života lagodnosti i samo-povlađivanja bilo je izazvano Hasanovom rečitošću; svakodnevno je bio prisutan na njegovim predavanjima, i postao je jedan od njegovih najbližih drugova.

Istorija života Habiba Persijskog

Habib je ispočetka bio čovek velikog imetka i zelenaš. Živeo je u Basri, i svakog dana je obilazio svoje klijente da ih opomene zbog neplaćenih dugova. Ukoliko ne bi dobio novac, zahtevao je naplatu za habanje svojih cipela. Na taj način je pokrивao svoje dnevne rashode.

Jednoga dana krenuo je da potraži izvesnog dužnika. Čovek nije bio kod kuće; pošto nije uspeo da ga nađe, tražio je naplatu za habanje cipela.

"Moj muž nije kod kuće", reče mu dužnikova žena. "A ja nemam baš ništa da ti dam. Zaklali smo kozu, ali nam je ostao još samo njen vrat. Ako hoćeš, mogu njega da ti dam."

"I to je nešto", odgovori zelenaš, rešen da bar to ponese kući. "Stavi lonac na vatru."

"Nemam ni hleba ni ogreva", odgovori žena.

"Vrlo dobro", uzvрати on. "Ja ću otići da nabavim ogrev i hleb, pa ćemo i to uračunati u habanje kože na mojoj obući."

I tako je otišao i doneo te stvari, i žena je stavila lonac na vatru. Kada je kuvanje bilo gotovo, žena je krenula da prespe sadržinu iz lonca u činiju, kad prosjak zakuca na vrata.

"Ako ti damo ono što imamo", izdera se Habib na njega, "ti se nećeš obogatiti, a mi ćemo osiromašiti."

Prosjak, očajan, zamoli ženu da mu uspe nešto u činiju. Ona podiže poklopac sa lonca, i ustanovi da se njegova sadržina pretvorila u crnu krv. Pobledevši, požurila je nazad i uhvativši Habiba za ruku, pavela ga do lonca.

"Pogledaj šta nam se dogodilo zbog tvoga prokletog zelenaštva, i zbog vikanja na prosjaka!", zakukala je. "Šta će posle ovoga biti sa nama na ovome svetu, da i ne spominjem sledeći?"

Videvši ovo, Habib oseti u sebi žar koji se više nikada nije ugasio.

"Ženo", rekao je, "kajem se za sve što sam uradio."

Sutradan je pošao da potraži svoje klijente. Dogodilo se da je bio petak, i deca su se igrala na ulici. Kada su ugledala Habiba počela su da viču:

"Evo dolazi Habib zelenaš. Bežimo, da ne bi prašina koju on dodirne pala na nas i da ne postanemo prokleti kao što je on!"

Ove reči su jako povredile Habiba. Krenuo je prema dvorani za skupove, a tamo je Hasan od Basre izgovorio nekoliko rečenica koje su Habiba pogodile pravo u srce, tako da se onesvestio. Zatim se pokajao. Shvativši šta se dogodilo, Hasan od Basre uzeo ga je za ruku i umirio.

Dok se vraćao sa skupa spazio ga je jedan od njegovih dužnika, i spremio se da pobegne.

"Nemoj da bežiš", doviknu mu Habib. "Do sada si ti morao da bežiš od mene; a sada ja moram da bežim od tebe."

Nastavio je da ide gradom. Ona deca su se još uvek igrala. Kad su ga ugledala ponovo su povikala.

"Evo dolazi Habib pokajnik. Bežimo, da prašina sa nas ne bi pala na njega, jer mi smo grešnici pred Bogom."

"Bože moj i Gospodaru!", zajeca Habib. "Zbog ovog jednog jedinog dana kada sam se pomirio sa Tobom, Ti si zbog mene udario u bubnjeve ljudskih srdaca i na sve strane razglasio moje ime kao simbol vrline."

Potom je obnarodovao: "Svako ko od Habiba bilo šta želi, neka dođe i uzme!"

Narod se okupio oko njega, i on je razdelio svu svoju imovinu i ostao bez prebijene pare. Još jedan čovek je došao očekujući da nešto dobije. Pošto mu ništa nije ostalo, Habib mu dade ženin češalj. Sledećem potraživaču dao je vlastitu košulju i ostao go. Uputio se ka isposničkom prebivalištu na obali Eufrata, i tamo se posvetio obožavanju Gospoda. Svake noći i svakoga dana učio je pod Hasanovim nadzorom, ali nije bio u stanju da nauči Kuran, zbog čega je dobio nadimak Varvarin.

Vreme je prolazilo, a on je bio krajnje siromašan. Žena je neprestano tražila od njega novac za vođenje domaćinstva. Habib je zbog toga napustio kuću i ponovo se uputio ka pustinjačkom prebivalištu da se posveti molitvama. Kada je pala noć vratio se svojoj ženi.

"Gde si ti to radio, kad ništa nisi doneo kući?", pitala ga je.

"Onaj za koga sam radio bio je izvanredno darežljiv", odgovori joj Habib. "On je toliko velikodušan da me je sramota da bilo šta zatražim od njega. Kad dođe pogodan trenutak, on će dati. Kazao je: 'Ja svakih deset dana dajem platu.' "

I tako je Habib svakoga dana odlazio u isposnicu da se moli, dok nije stigao deseti dan. Tog desetog dana, u vreme podnevne molitve, jedna misao mu je pala na pamet:

"Šta mogu da donesem kući večeras, i šta da kažem svojoj ženi?"

I duboko je o tome razmišljao. Svemogući Bog je smesta poslao pred vrata njegove kuće nosača sa magarcem natovarenim brašnom, drugog sa odranom ovcom, i još jednog sa uljem, medom, povrćem i začinima. Pratio ih je jedan lep mladić sa kesom u kojoj je bilo tristo srebrnjaka. Stigavši do Habibove kuće, zakucao je na vrata.

"Šta hoćete?", upita Habibova žena, otvorivši vrata.

"Gospodar je poslao sve ovo", odgovori zgodni mladić. "Reci Habibu ovako: 'Povećaj svoj učinak, pa ćemo i mi povećati tvoju platu.' "

Rekavši to, on ode. Predveče je Habib krenuo kući, postišen i tužan. Kada se približio kući, miris hleba i kivanog jela navalio mu je u nozdrve. Njegova žena potrča da ga pozdravi i obrisa mu lice i beše prema njemu nežna kao nikada ranije.

"Mužu moj", uskliknula je, "čovjek za kojeg radiš je veoma fini gospodin, velikodušan i pun ljubavi i dobrote. Pogledaj šta ti je poslao preko jednog prijatnog mladića! I taj je mladić rekao: 'Kada se Habib vrati kući, reci mu – Povećaj svoj učinak, pa ćemo i mi povećati tvoju platu.' "

Habib je bio zapanjen.

"Čudesno!", uskliknuo je. "Radio sam deset dana, i on mi je ukazao svu ovu pažnju. Ako budem još napornije radio, ko zna šta će on sve učiniti?"

I od tada se potpuno okrenuo od svetovnih stvari i predao se služenju Boga.

Habibova čuda

Jednoga dana Habibu je došla jedna starica i, kleknuvši pred njega, gorko zaplakala.

"Ja imam sina koji je već dugo vremena odsutan. Ne mogu više da podnesem to što sam razdvojena od njega. Reci jednu molitvu Bogu, preklinjala je Habiba. "Možda će mi ga zahvaljujući blagoslovu tvoje molitve Gospod vratiti."

"Imaš li išta novaca?", zapita je Habib.

"Imam, dva dirama", odgovorila je.

"Donesi ih, i daj ih sirotinji."

I Habib izgovori molitvu, pa onda reče starici: "Idi sada. Tvoj sin ti se vratio."

Starica nije još ni stigla do vrata svoje kuće, kad ugleda svoga sina.

"Neverovatno, evo ga moj sin!", uzviknula je, pa ga je odvela do Habiba.

"Šta se dogodilo sa tobom?", ispitivao ga je Habib.

"Bio sam u Kermanu", odgovori mu sin. "Moj učitelj me je poslao da potražim nešto mesa. Nabavio sam meso i baš dok sam se vraćao k njemu, dograbio me je vetar. Čuo sam glas kako govori: 'Vetre, nosi ga njegovoj kući, pomoću snage Habibovog prizivanja Božje milosti u molitvi i dva dirama data u milostinju.' "

Jedne godine, osmoga dana du I-heđe, Habib je bio viđen u Basri, a devetog dana u dalekom Arafatu.

Jednom je u Basri harala glad. Habib je na veresiju nakupovao mnogo namirnica i razdelio ih kao milostinju. Svezao je svoju kesu i stavio je pod jastuk. Kada je trgovac došao da traži isplatu, izvadio je kesu i ona je bila puna dirama, kojima je vratio zajam.

Habibova kuća nalazila se u Basri na raskrsnici. Takođe je imao jednu bundu, koju je nosio i leti i zimi. Jednom prilikom, kad je trebalo da obavi obredno pranje, ustao je i ostavio bundu na zemlji. Hasan od Basre, koji je tuda prolazio, ugleda na putu bačenu bundu.

"Ovaj 'varvarin' ne zna njenu vrednost", prokomentarisao je. "'Ova bunda ne treba da bude ovde ostavljena. Lako bi mogla da nestane."

I zbog toga je stajao pored nje čuvajući je. Uskoro se vratio Habib.

"Imame Muslimana", uskliknuo je pošto je pozdravio Hasana, "a zašto ti stojiš ovde?"

"Zar ne znaš", odgovori mu Hasan, "da ova bunda ne treba da bude ostavljena ovde? Mogla bi da se izgubi. Reci, čijoj si je brizi prepustio?"

"Brizi Onoga", reče Habib, "koji te je postavio da pripaziš na nju."

Jednoga dana Hasan je svratio kod Habiba. Habib je izneo pred njega dva okrugla ječmena hlepčića i malo soli. Hasan poče da jede. Na vratima se pojavi prosjak, i Habib mu dade oba hlepčića i so.

"Habibe", reče mu zapanjeni Hasan, "ti si čovek vredan poštovanja. Kad bi pri tom još imao i malo znanja, bilo bi još bolje. Uzeo si hleb pred nosom svoga gosta i celog ga dao prosjaku. Trebao si da daš jedan deo prosjaku a jedan gostu."

Habib ne reče ništa. Ubrzo zatim uđe rob sa poslužavnikom na glavi. Na poslužavniku se nalazilo pečeno jagnje, zajedno sa slatkišima i prvoklasnim hlebom, kao i pet stotina srebrnih dirama. Rob spusti poslužavnik pred Habiba. Habib dade novac siromahu, a poslužavnik metnu pred Hasana.

"Učitelju", reče on Hasanu kada je ovaj već pojeo malo pečenja, "ti si dobar čovek. Kad bi pri tom još posedovao i malo vere, bilo bi još bolje. Znanje mora ići pod ruku sa verom."

Jednoga dana su Hađađovi policajci bili u potrazi za Hasanom. On se skrivao u Habibovom pustinjačkom stanu.

"Jesi li video Hasana danas?", zapita ga policija.

"Video sam ga", odgovori im on.

"Gde je on?"

"U ovoj kućici."

Policajci uđoše u kućicu, ali uprkos detaljnom pretraživanju nisu našli Hasana. ("Sedam puta su stavljali svoje ruke na mene", pričao je kasnije Hasan, "ali me nisu videli.")

"Habibe", napravio je Hasan primedbu napuštajući kućicu, "nisi se pridržavao svoje dužnosti prema svome učitelju. Prokazao si me."

"Učitelju", uzvratio je Habib, "upravo zato što sam rekao istinu ti si se izvukao. Da sam slagao, obojica bismo bili uhapšeni."

"Pa šta si to izgovorio, te me nisu videli?", upita ga Hasan.

"Deset puta sam recitovao *Glasnik veruje*, i deset puta *Kaži: On je Bog, Jedini*. A onda sam rekao: 'Bože, Tebi poveravam Hasana. Povedi brigu o njemu.' "

Jednom je Hasan pozeleo da ode na izvesno mesto. Spustio se do obale Tigrisa, i nešto je nasamo premišljao kad se u okolini pojavi Habib.

"Imame, zašto stojiš tu?", zapitao ga je.

"Želim da odem na izvesno mesto, ali lađa kasni", odgovori Hasan.

"Učitelju, šta se dogodilo sa tobom?", zapita ga Habib. "Ja sam sve što znam naučio od tebe. Isteraj iz svoga srca svaku zavist prema drugima. Zatvori svoje srce pred svetovnim stvarima. Znaj da je patnja dragocena nagrada, i gledaj da sve što činiš činiš Boga radi. Zatim položi stopalo na vodu i hodaj."

S tim rečima Habib počeo da hoda po vodi i ode. Hasan se onesvesti. Kad se povratio, ljudi ga zapitaše: "Imame Muslimana, šta ti se dogodilo?"

"Moj učenik Habib upravo me je ukorio", reče im on. "Zatim je stao na vodu i otišao, dok sam ja ostao nemoćan. Ako sutra glas uzvikne: 'Pređi preko gorućeg mosta' – ukoliko budem ovako nemoćan kao sada, šta da radim?"

"Habibe", pitao ga je kasnije Hasan, "kako si stekao tu moć?"

"Usled toga što ja izbeljujem svoje srce, dok ti zacrnjuješ svoju hartiju", odgovori mu Habib.

"Moje znanje koristilo je drugome, ali nije koristilo meni", zabeležio je Hasan.

